

Ірина Рудницька, аспірантка

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

ПРОБЛЕМА ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

Стаття розкриває проблему творчої самореалізації вчителя в умовах неперервного професійного розвитку. Констатовано, що основними показниками самореалізації викладача в професійній діяльності є творчість, активність, професійно-педагогічна культура, педагогічна позиція, авторитет. Акцентовано необхідність розробки спеціальних освітніх програм, спрямованих на створення умов успішної самореалізації викладача в професійній діяльності.

Постановка проблеми. Сучасні соціально-економічні зміни в Україні зумовили необхідність модернізації та вдосконалення системи освіти. Модернізація освіти спрямовується на підготовку кваліфікованого працівника відповідного рівня і профілю, компетентного, який вільно володіє своєю професією і прагне до творчої самореалізації у професійній діяльності. Важливу роль у цьому процесі відіграє диференційований підхід до вчителя, створення сприятливих умов для самореалізації, підвищення його педагогічної майстерності, перетворення його на активного суб'єкта освіти і розвитку самого суспільства.

Заклади освіти в умовах демократизації суспільства покликані виховувати особистість, що здатна творчо мислити та приймати нестандартні рішення. Адже в складних умовах, що постійно змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, здатна до самовдосконалення, до використання нового (нових задумів, ідей, підходів, тощо). Це людина, “яка володіє певним переліком якостей, а саме рішучістю, вмінням не зупинятися на досягнутому, сміливістю мислення, вмінням бачити за межі того, що бачать сучасники і бачили попередники” [2, 93]. Завдання щодо виховання особистості із високим творчим потенціалом і здатністю до самореалізації є не лише актуальною проблемою сучасної педагогічної науки, а й соціальною необхідністю. Творчий потенціал, талант та інтелект вчителів повинні бути потрібними й раціонально використаними суспільством у їх професійній діяльності.

Мета статті. Висвітлити проблему творчої самореалізації вчителя у професійній діяльності та визначити критерії, необхідні для самореалізації успішної особистості.

Виклад основного матеріалу. Самореалізація особистості як соціальне явище постійно змінюється під впливом нових об'єктивних і суб'єктивних чинників, набуває нових якостей. На сьогодні особливо актуальними стають завдання розвитку професійного, інтелектуального, духовно-морального потенціалу особистості вчителя, його здатності не тільки розв'язувати тимчасові педагогічні завдання, але й здійснювати інноваційні процеси у викладанні, створювати умови творчого розвитку для себе і учнів, володіти психолого-педагогічними технологіями міжособистісного спілкування, комунікації [9]. Усе більшого значення набуває творча самореалізація вчителя в умовах неперервного професійного розвитку.

Сучасні тенденції в освіті висвітлюють суперечності між реальними можливостями вчителя, які визначаються реалізацією дидактичних, організаційно-педагогічних, інформаційних умов, та недостатнім їх використанням у забезпеченні ефективності навчально-виховного процесу; між потребою в розвитку педагогічної творчості, засвоєнні педагогічних інновацій і сталістю підсистем у діяльності кожного навчального закладу, збереження на практиці традиційного управління процесом становлення педагога.

Традиційний (усе ще поширений інформаційно-знаннявий) підхід до освіти “відбиває” у багатьох майбутніх вчителів бажання бути викладачами, не дає їм можливості зрозуміти й відчувати потенціал педагогічної професії як можливої сфери самореалізації. Крім того, молоді викладачі на шляху саморозвитку і самореалізації зіштовхуються з численними об'єктивними і суб'єктивними труднощами. Але не маючи свідомого прагнення, ціннісних установок на самореалізацію в професії,

ПРОБЛЕМА ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

легко можуть піти не шляхом самовизначення, а шляхом пристосування до професії, формалізації ставлення до майбутніх вчителів.

Здійснений нами аналіз психолого-педагогічної літератури, значимих умов і факторів розвитку особистості педагогів засвідчив, що необхідно розширювати і посилювати напрями, передовсім пов'язані з активізацією творчої самореалізації педагогів, саморегуляцією, прогнозуванням результатів діяльності, закономірностями та динамікою формування нових еталонів професійних досягнень, особистісних і професійно важливих якостей.

Параметри особистості, запозичені з концепції А. Мудрика, стали основним і змістовним критерієм добору. Як показники досягнутого в результаті самореалізації особистісного розвитку були виділені: гуманістична спрямованість особистості, самопізнання і самооцінка як вираження ставлення особистості до самої себе; рівень домагань – оцінювання своїх можливостей; налаштованість на засвоєння нового, прагнення до інновацій; творчий підхід до діяльності; впевненість у собі, незалежність, оптимізм, самоконтроль, толерантність, – як властивості, що характеризують взаємовідносини індивіда зі світом та іншими людьми; тенденція до самоактуалізації як комплексна оцінка самовідчуття особистості, її устремління [11].

Слід зазначити, що в особистісному розвитку важливу роль відіграє активність особистості у всіх проявах. Активність виступає як потреба в діяльності і визначає цілі, напрям, мотиви, а також є джерелом пробудження в людині її "потенціалів, які дремають". Необхідними компонентами активності можна вважати ініціативу, відповідальність і самостійність. Ініціатива є вільною активністю суб'єкта, яка реалізується в інтелектуальній або практичній сферах. Людина, яка не виявляє ініціативи, не може бути активною. Ініціативна людина передбачає постійну активність думки, що виражається в різних цілях, планах. Активність та ініціатива взаємозалежні. Ініціатива – це творче начало в особистості.

Однак для досягнення визначених цілей у житті людина повинна бути не тільки ініціативною, але й відповідальною. Відповідальність виражається у визначенні рівня незалежності, самостійності, свободи і дає можливість будувати різні стратегії, шукати оптимальні способи досягнення мети. Справжня відповідальність виявляється у характері домагань, вимогах до себе, в установці на подолання труднощів. Відповідальність припускає активність думки й активність у діяльності.

Активність виконує різноманітні функції, обслуговує всі сфери життя особистості, сприяє розширенню життєвих планів і виявляється в самореалізації, у своєчасних діях, у самовираженні як прояві свого "я" в житті. Тільки активна людина може реалізувати свою життєву перспективу за допомогою самореалізації, самовираження і своєчасних дій. Тому активність і такі форми її прояву, як ініціатива і відповідальність, прямо стосуються формування правильної життєвої перспективи. Підкреслимо, що зворотність життя вимагає особливого ставлення до плину життя, тобто своєчасне визначення точного початку тієї або іншої діяльності. Це якісна й індивідуальна характеристика ставлення людини до життя у часі, показник особистісної організації часу, гармонізації зовнішніх і внутрішніх умов життя. Продуктивне використання часу створює великі можливості для життєвої перспективи, забезпечує реалізацію життєво важливих планів. Активність відіграє провідну роль в організації часу життя, сприяє інтенсифікації життєвих і особистісних процесів і тим самим збільшує цінність реального часу життя. Дбайливе ставлення до часу, ошадливе його використання робить можливим оволодіння великим обсягом знань, удосконалювання у своїй професії, а також побудову реальної професійно-життєвої перспективи. Підкреслимо, що професійна освіта виступає, якоюсь мірою, гарантом майбутнього людини і її життєвою перспективою. Характер зв'язку особистості з професією визначає і потенціал руху в майбутньому, і задоволеність у сьогоденні, тобто перспективу і ретроспективу особистості.

На основі проаналізованої літератури та базуючись на працях Н. Лосєвої, ми визначаємо самореалізацію як ставлення людини до себе як до діяча та її прагнення і здатність до взаємозумовлених змін у собі, в інших людях, у світі [9].

Самореалізація – це прагнення особистості, яке розкриває сутність людського способу самовираження, саморозкриття, самовдосконалення. Базується на самопізнанні власного потенціалу, адекватній самооцінці, критичному аналізу індивідуальних особливостей і потенційних можливостей.

Самореалізація є інтегратором професійних і особистісних здібностей людини та забезпечує можливість виконання нею професійних вимог на високому рівні.

Творча самореалізація становить основну якість, невід'ємну характеристику психічно здорової людини. Так, за А. Маслоу, "психічно здорова людина – це щаслива людина, яка живе в гармонії з собою, не відчуває внутрішнього розладу, любить навколишній світ, людей і творчо

ПРОБЛЕМА ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

працює, реалізуючи свої здібності й обдарованість” [12, 326].

Професія педагога передбачає підвищену увагу до власних здібностей. Коли мова заходить про розвиток професійних здібностей, то їх обов’язково пов’язують з творчим потенціалом особистості викладача.

Психологи і педагоги визначають поняття “творчий потенціал” як інтерактивну, синтетичну якість, яка визначає міру можливості особистості здійснювати діяльність творчого характеру; сукупність реальних можливостей для здійснення такої діяльності, відкритість новому, ступінь розвитку мислення, його гнучкість, установку на нетрадиційне вирішення суперечностей об’єктивної реальності (Л.Н. Москвичова, Т.Г. Браже, С.Р. Евінзон, А.М. Матюшкін).

В.Г. Риндак і Л.В. Мещерякова творчий потенціал учителя характеризують як систему особистісних здібностей (винахідливість, уява, критичний розум, відкритість до всього нового), що уможливають оптимально змінювати прийоми дій відповідно до нових умов і знань, умінь, які обумовлюють наслідки діяльності (новизну, оригінальність, особливість підходів суб’єкта до здійснення діяльності) і в підсумку спонукають особистість до творчої самореалізації та саморозвитку [13].

Цілеспрямований розвиток творчих здібностей дає змогу реалізувати особисті здібності педагога. Чим вищий творчий потенціал особистості, тим вищим є її професіоналізм, звідси, чим вищий рівень розвитку творчого потенціалу вчителя, тим вищим є рівень його професійної компетенції та педагогічної майстерності.

Безперечно, на ефективність розвитку творчих здібностей викладача впливає його уява, фантазія. Виходить, з одного боку, звернення до джерел пам’яті, досвіду, а з іншого – орієнтація на майбутнє, фантазія, і є тими важливими складовими успіху взаємодій викладача і того, хто навчається. Безумовно, кожний вчитель, у силу становлення свого професіоналізму, меншою чи більшою мірою оволодіває уявленням, фантазією, творчістю. Єдиною умовою розширення взаємостосунків може бути стимулювання розвитку цієї якості в обох сторін [5].

У контексті вищесказаного виправданою є увага до вивчення творчих можливостей вчителя, тобто такої якісної характеристики, яка пов’язана із його резервними потенціалами й відображає ступінь його творчої самореалізації у професійній діяльності.

Сутність творчої самореалізації вчителя полягає в його творчій професійній індивідуальності

та визначається як усвідомлена, цілеспрямована об’єктивація індивідуального творчого потенціалу вчителя в педагогічному процесі взаємодії з учнями. Результатом зазначеного процесу є особистісний розвиток його учасників.

Проблема, що постає перед вчителем, полягає не в тому, щоб вирішувати – брати участь у формуванні особистості учнів чи ні, а в тому, щоб задуматися, розібратися й оцінити свій фактичний вплив на них та вжити заходів, щоб цей вплив був тільки позитивним. Для цього від викладача вимагається сумлінність, відповідальність і готовність до саморозвитку, а це передбачає усвідомлення себе творчою індивідуальністю, визначення своїх професійно-особистісних якостей, що вимагають удосконалення й коректування, розробки програми саморозвитку.

Конструктивною основою для самореалізації особистості вчителя є розвиненість таких особистісних характеристик, як висока свідомість життя, досвід людських стосунків, інтерес до себе, розуміння і визнання цінності особистісного розвитку людини, виражений волевольний потенціал, здатність до співпереживання, чутливість до критики і готовність до інновацій.

На жаль, рівень самореалізації більшості вчителів ще не можна охарактеризувати як високий. Поряд із виразністю окремих компонентів особистості, яка самореалізується, у педагогів відсутня цілісна виразність цієї особистісної властивості. І в мотиваційно-змістовній сфері, і в професійній самосвідомості вчителів виявлені істотні деформації, що перешкоджають самореалізації. Основні обмеження в розвитку особистості вчителя пов’язані зі спотвореним розумінням місії викладача, предметним і фрагментарним уявленням про учня, недостатнім рівнем емоційного прийняття інших (крім себе) учасників освітнього процесу, низькою інтернальністю педагогічного процесу, дисонансом когнітивних, афективних і поведінкових структур самосвідомості викладача.

У системі підвищення кваліфікації педагогів необхідна наявність спеціальних освітніх програм, спрямованих на розвиток у викладача діяльного ставлення до себе і прагнення до особистісної та професійної самореалізації.

Перспективним напрямом підвищення якості навчального процесу виступає взаємодія психологів і викладачів. Одним зі шляхів особистісного і професійного удосконалювання є особистісне зростання викладача, а тренінги особистісного зростання – формою психологічної фасилітації педагогічної діяльності викладача. Для підвищення готовності вчителів до роботи з психологами необхідна спеціальна підготовка як у період здо-

ПРОБЛЕМА ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

бування професійної освіти, так і під час підвищення її кваліфікації.

Вільне орієнтування в загальнокультурних (інваріантних щодо різних спеціальностей) галузях знання, глибока контекстна спеціалізація в конкретних науках, серйозна психолого-педагогічна підготовка, володіння методологічним апаратом і комунікативною технікою, високий креативний і моральний потенціал, прагнення до самореалізації у власній викладацькій діяльності та надання студентам можливостей самореалізації у навчальній діяльності – ось той мінімум якісних критеріїв, що є достатнім для добору і підготовки вчителів.

Оскільки реалізація програми освіти в XXI столітті вимагає серйозного переосмислення вимог до викладача, то потрібні вчителі, здатні до самореалізації в педагогічній діяльності, а також необхідна копітка робота для створення умов самореалізації викладача в професійній діяльності. Отже, потрібна державна система підготовки викладачів нового типу.

Педагогічна діяльність має такі ж характеристики, що і будь-який інший вид людської діяльності, а саме: цілепокладання, умотивованість, предметність самореалізації викладача, яка визначається співвідношенням рівня розвиненості його професійних умінь, синтезованих у три групи (концептуальні, психолого-педагогічні, комунікативні) і накладена на особистісні властивості.

Авторитетний викладач коротко може бути описаний у такий спосіб. Він критично ставиться до своїх умінь, оцінює їх адекватно чи трохи нижче, ніж учні і колеги. Водночас він високо оцінює інших – учнів і колег. Від інших викладачів його відрізняє більш високий показник у різноманітності вираження своїх позицій, здатності продуктивно переробляти і використовувати велику кількість різноманітної інформації, впевненість у тому, що особисто від нього успіхи й невдачі його діяльності залежать більше, ніж від обставин та інших людей, впевненість у тому, що він належить до певних груп, норм яких повинен дотримуватись. Такий викладач більше екстраверт і чутливіший до оцінок інших людей за умов досить стабільної позитивної самооцінки. Він розглядає навчання і виховання вже не як цілеспрямоване формування учня відповідно до обраного ідеалу, а як створення умов для самореалізації особистості. Викладач виступає не стільки інформатором, скільки носієм певної культури, світогляду, життєвих установок і цінностей, професійної поведінки. Він поважає в учневі людину, особистість і постійно шукає можливості саморозвитку учнів і власного вдосконалення.

Модель зростання педагогічного авторитету викладача можна репрезентувати в такому вигляді: у перший період своєї діяльності недосвідчений (а тому і неавторитетний) педагог – може розвиватися у трьох напрямках:

- “гармонійному” (освоюються всі три види професійної компетентності і розвиваються особистісні характеристики (самостійно чи за допомогою тренінгу) і все це є передумовою того, щоб стати авторитетним педагогом);

- такому, коли розвиток предметних умінь значно випереджає розвиток інших типів умінь;

- нарешті, якщо викладач не зможе оволодіти жодного з трьох типів умінь на соціально очікуваному рівні, він через деякий час (неоднаковий для різних педагогічних систем і для різних соціокультурних сфер) стане неавторитетним педагогом зі стійкою репутацією такого – своєрідним ярликом, позбутися якого набагато складніше, ніж його придбати.

Зрозуміло, що тільки “гармонійний” напрям розвитку викладача дає йому змогу самореалізуватися у професійно-педагогічній діяльності.

Розглянемо вплив соціального визнання й оцінки професійних досягнень педагога соціумом на формування його самосвідомості, самооцінки і як однієї з умов самореалізації. Самосвідомість і самооцінка сприяють появі у викладача почуття впевненості, оптимізму, що, своєю чергою, сприяє успішній побудові професійно-педагогічної кар’єри і самореалізації викладача.

Визнання та оцінка результатів діяльності, а педагогічної особливо, відіграють важливу роль у процесі самореалізації особистості [11].

Самореалізація припускає реалізацію активності в значимих для людини сферах життєдіяльності і стосунків, що задовольняють потреби людини. При цьому необхідно, щоб успішність цієї реалізації визнавалася і схвалювалася значимими для людини особами.

Як відзначають дослідники, у нестабільному суспільстві, в якому інтереси різних соціальних, професійних і навіть вікових груп суперечать один одному, проблема соціального визнання професійних досягнень викладача ще більше актуалізується. Вона (проблема) детермінована, на наш погляд, декількома обставинами: типом особистості викладача, його соціально-психологічними особливостями, ціннісними орієнтаціями і цільовими настановами.

Розв’язання викладачем соціальних завдань, прийняття на себе соціальної відповідальності визначають соціальне визнання результатів його діяльності та є показниками його самореалізації.

Соціальне визнання й оцінка професійних до-

ПРОБЛЕМА ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

сягнень викладача тісно пов'язані з мотивами педагогічної діяльності. Серед професійних мотивів викладачів виділяються чотири групи як найбільш значимі: матеріальні стимули, спонукання, пов'язані із самоствердженням, професійні мотиви і мотиви особистісної самореалізації.

Самореалізація і самоствердження припускають перетворення людини в особистість, тобто в суб'єкта історії, суб'єкта громадського життя, діяча, що відбувається під час персоналізації. Сутність персоналізації полягає у різноманітних формах самодіяльності як внутрішньо мотивованої та творчої діяльності [4].

Спираючись на дослідження психологів [6], визначимо соціально-психологічні якості, які необхідні для самореалізації успішної особистості:

1. *Лідерство* – комплексне поняття, що містить у собі декілька складових: асоціація з людськими якостями; процесом, у якому “ведуть ведених”; результатом діяльності людини.

2. *Ініціативність* – здатність узяти на себе відповідальність за початок тієї чи іншої справи, що здійснюється в інтересах колективу.

3. *Самостійність*. Особистість, яка очолює автономний підрозділ, повинна покладатися на-самперед на себе у своїх рішеннях, що вимагає від неї концентрації волі.

4. *Гнучкість* мислення і стилю керівництва.

5. *Комунікабельність* – уміння налагодити міцні контакти з членами колективу.

6. *Урівноваженість*.

7. *Оптимізм*, який включає як цільовий, так і емоційний аспекти.

8. *Вимогливість*.

9. *Почуття субординації*. Воно полягає як в умінні підкорятися, так і в умінні підкоряти.

Використання психологічної інформації для розв'язання професійно-педагогічних завдань може приводити до переоцінки професійних цінностей, допомагаючи викладачу піднятися на якісно новий рівень професійного мислення. Персоніфіковані нові цінності виступають мотивовуючим фактором нададаптивної, наднормативної діяльності викладача; змінюють ставлення до власного розвитку, визначаючи нові перспективи особистісної перебудови.

Отже, проблема самореалізації особистості споконвічна, їй належить чільне місце серед проблем людського буття, оскільки саме включення людини до суспільних відносин відбувається завдяки процесу індивідуальної самореалізації.

Висновки. Спонукуваний внутрішньою потребою в саморозвитку і бажанням творчої самореалізації, сучасний учитель зіштовхується з численними об'єктивними і суб'єктивними трудно-

щами на цьому шляху. Допомогти вчителю знайти можливості подолання таких труднощів, забезпечити його особистісними і професійними ресурсами для повноцінного буття в професійній діяльності, сприяти його творчій самореалізації – одне з актуальних завдань педагогічної науки.

На жаль, у практиці вчителя розв'язання проблем освіти ще не розглядається в контексті індивідуальності викладача; інновації, що вводяться, слабко пов'язані з реальною програмою саморозвитку педагога й самовдосконаленням стилю його педагогічної діяльності.

Саме тому індивідуальна сутність педагога, його особистісна педагогічна концепція, створення освітнього середовища, яке здатне до безперервного навчання з метою самореалізації, стає одним з провідних завдань сучасної освіти.

Актуальність дослідження самореалізації особистості викладача визначається як його потребами в адаптації до змін суспільного життя, так і потребами суспільства в якнайповнішій реалізації сутнісних сил кожної особистості.

Теоретичний інтерес до проблеми самореалізації викладача зумовлений також внутрішніми потребами розвитку педагогічної науки, зокрема вищої школи, яка має виховувати творчого висококваліфікованого фахівця, громадянина-гуманіста, який прагне самореалізації.

Орієнтація вчителів на творчу педагогічну самореалізацію об'єктивно може сприяти приходу в систему освіти мотивованих, зацікавлених у своїй справі професіоналів, які поділяють гуманістичні цінності, а суб'єктивно – полегшити і забезпечити успішність входження молодого вчителя у сферу педагогічної діяльності.

1. *Абдуллина О.А. Демократизация образования и подготовка специалистов: проблемы и поиск // Высшее образование в России. – 1996. – №1. – С. 74 – 76.*

2. *Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання) / Заг. ред. А.Й. Капської. – К., 2002. – С. 91 – 96.*

3. *Андреев В.И. Эвристика для творческого саморазвития. – Казань, 1994. – 247 с.*

4. *Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии / В.П. Беспалько. – М.: Педагогика, 1989. – 190 с.*

5. *Булах І., Долинська Л. Психологічні аспекти міжособистісної взаємодії викладачів і студентів. Навчально-методичний посібник. К. 2000, НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 114 с.*

6. *Гаджиев А.Г. Антропобиологические предпосылки экономического поведения чело-*

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ДИСКУРСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

века / Очерки экономической антропологии. – М., 1999. – 125 с.

7. Клименко В. Умови творчого розвитку особистості // Завуч. – 2003 р. – №33. – С. 11 – 14.

8. Лосева Н.М. Професійне самовдосконалення та особистісний розвиток педагога // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук, пр. – Київ – Запоріжжя, 2003. – Вип. 28. – С. 86 – 92.

9. Лосева Н.М. Самовдосконалення викладача: Навчально-методичний посібник. Вид. 2-е, перероблене / Н.М. Лосева. – Донецьк: ДонНУ, 2004. – 300 с.

10. Лосева Н.М. Способи та засоби само-реалізації особистості: філософсько-педагогічний аспект проблеми / Н.М. Лосева // Імідж сучасного педагога. Науково-практ. часопис. – 2004. – № 2 – 3 (41 – 42). – С. 65 – 69.

11. Мудрик А.В. Учитель: мастерство и вдохновение / А.В. Мудрик. – М.: Просвещение, 1986. – 160 с.

12. Психологія: Підручник / За ред. Ю.Л. Трофімова. – К.: Либідь, 2000. – С. 315 – 337.

13. Рындак В.Г., Мещерякова Л.В. Теоретические основы развития творческого потенциала учителя. – М.: Педагогический вестник, 1998. – 116 с.

Леся Колток, аспірантка кафедри методики викладання математики
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ДИСКУРСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

Стаття присвячена науковому аналізу педагогічного дискурсу та шляхам реалізації його у вищій школі. Окреслено основні структурні елементи дискурсивної педагогіки, розглянуто достатньо відомі та апробовані методи навчання, які широко застосовуються у навчально-виховному процесі педагогічних установ.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день цивілізація розвиненої соціальної демократії і високих технологій ключовим національним пріоритетом обирає модернізацію освітнього простору через різнобічний розвиток своїх громадян. Розкриття потенціалу особистості перестало бути справою лише ентузіастів-практиків, а перетворилося на одну з найважливіших складових державної політики [1].

Окреслена проблематика сприяла синтезу гуманоцентричних та соціоцентричних ідей, що зреалізувався в інноваційному підході до феноменології освіти, зокрема в поглибленому зацікавленні сучасної педагогіки вищої школи концептом “дискурс” та використанням його як освітньої технології.

Дискурс це спосіб діалогічно-аргументованої перевірки висловлювань, знань, позицій, цінностей, метою якого є досягнення значущого для всіх консенсусу, тобто взаєморозуміння. Навчальний процес, побудований на основі дискурсу, постає сьогодні одним з найефективніших засобів зміни його теперішньої низької соціальної ефективності. В рамках дискурсивної педагогіки можна виділи-

ти форми, методи, навчально-виховні стратегії, інноваційні концепції та технології. Їх розмаїття відображають новітні вітчизняні та зарубіжні психолого-педагогічні здобутки щодо дискурсивності, діалогізації навчання як провідного принципу освітнього процесу, забезпечення інтерсуб’єктивного, раціонального рівня осягнення знання та загальнолюдських цінностей [1; 2; 5].

Мета статті полягає в розкритті типологічних особливостей реалізації педагогічного дискурсу у сучасній вищій школі.

Виклад основного матеріалу. Безперечно, лише толерантне ставлення до різних поглядів, перегляд категоріальних оцінок незвичного і звичайного має стати базисною оцінкою та запорукою розв’язання основних суперечностей у педагогіці, навчальному процесі та освітянській сфері взагалі. З цього приводу досить слушними є наукові позиції, в яких відзначається, що плюралістичний характер того чи іншого підходу полягає не в одночасному застосуванні суттєво різних підходів, а в готовності переходити від одного типу інтерпретації до іншого. Орієнтація на взаєморозуміння та взаємоповагу зумовлює формування полілогі-